

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2019. május 6.

**MAGYAR NYELV
ÉS IRODALOM**

**EMELT SZINTŰ
ÍRÁSBELI VIZSGA**

**JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI
ÚTMUTATÓ**

EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA

Figyelem!

A javítási-értékelési útmutató tartalmi elemeitől eltérő minden jó választ el kell fogadni!
Szövegértési és nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor

A József Attila-szótár terve

Az írói szótárak az írók, költők teljes szókészletét feldolgozó és bemutató szótárak. Az első írói szótárakat azért kezdték készíteni, hogy a nehezen érthető szavakat megmagyarázzák. A modern írói szótáraknak azonban már a teljes életmű szóanyagának feldolgozása a célja. Az írói szótárak ügye Kelet-Közép-Európában az 1950-es években lendült fel. A magyar írói szótárak mintájául a német és az orosz hagyomány szolgált (különösen a Goethe-szótár és a Puskin-szótár). „Az írói szótár alapvető célkitűzésének az értelmezést, a jelentés pontos megadását tartom” – mondja egy szótárkészítő,¹ aki elkészítette már a Bánk bán-, a Zrínyi- és a Radnóti-szótárt is, jelenleg pedig Arany János verses műveinek szótárán² dolgozik. A számítógép megjelenése a nyelvészetben és a lexikográfiában³ számos jelentős változást eredményezett. Egyfelől a szótárkészítők hatékony eszközt kaptak munkájuk megkönnyítésére, másfelől viszont a felhasználói elvárások is megváltoztak, ugyanis az írói szótárak konkordanciafunkcióját⁴ kifogástalanul betölti a számítógépes keresés lehetősége.

Az 1950-es években, lényegében a Petőfi-szótárnak, a modern értelemben vett első magyar írói szótárnak a készítésével egy időben, Wacha Imre elindította egy klasszikus, cédulaalapú (papírcédulákra, kézírással vagy írógéppel feljegyzett) szótár szerkesztését József Attila költői életművéből. Ez a terv, sajnos, megghiúsult, csak mutatvány jelent meg a készülő szótárból a *Magyar Nyelvőr* folyóirat 1959. évi 3. számában.

A teljes életmű szótári feldolgozása 2011-ben kezdődött. A tervezett szótár felvesz anyagába minden egyes fennmaradt szót, amelyet József Attila saját szövegeként írt le, legalább egymondatos kontextusban, legyen az akár eredeti alkotás, akár fordítás.

József Attila alkotói módszerének jellemző vonása a szövegváltozatok nagy száma. A feldolgozás során ezek kezelésére különös tekintettel kell lenni. Erre igen alkalmas, ha a számítógépes konkordancia alapjául ún. genetikus⁵ szöveg szolgál. Ez együttesen tartalmazza az összes változatot, így lépésről lépésre követi a szöveg létrejöttét, genezisést, és ennek révén a gyakorisági statisztikák is minden egyes szóelőfordulást csupán egyszer vesznek figyelembe.

Többek között a művelt műfajok nagy számából adódóan József Attila szókészlete igen változatos. Azáltal, hogy a szótár gyűjtőköre a teljes életműre kiterjed, lehetővé válik a különféle lexikai rétegek [szókincsrétegek], illetve az egyes műfajok összehasonlítása. A feldolgozott szókészlet nagysága kb. 25 ezerre becsülhető, amelyet mintegy 300 ezer szóelőfordulásból lehet elvonni. Mindebből következőleg a József Attila-szótár alkalmas lesz egyben a 20. század első fele magyar szókészletének áttekintésére is. A címszók közé – a köznyelvi szótáraktól eltérően – bekerülnek a tulajdonnevek, így a szótár bizonyos enciklopédikus funkciók betöltésére is alkalmas lesz.

A szótárt függelékek fogják kiegészíteni. Az első függelék az esetek és jelek-ragok statisztikai feldolgozását adja majd. A két további függelék szorosan kapcsolódik ahhoz, hogy az életmű centrumában verses szövegek állnak. A második függelék József Attila megvalósult rímeinek szótára. Ezt számítógép állítja elő emberi kéz érintése nélkül. A harmadik függelék szintén számítógépes előállítású, de itt szükség lehet emberi intelligenciára is a véglegesre szerkesztéséhez. Ez a függelék

¹ Utalás a Beke József szótárkészítővel készült interjúra. <http://anyanyelvapolo.hu/edes-anyanyelvunk-iroi-szotarak-es-nyelvi-erdekesssegek-februari-szamban/>

² 2017-ben jelent meg Beke József műve: *Arany János verses műveinek szótára I-II-III.* az Anyanyelvapolók szövetsége kiadásában.

³ lexikográfia: a különböző egy-, két- vagy többnyelvű szótárak szerkesztésének, összeállításának elmélete és gyakorlata, szótárírás, szótártudomány

⁴ konkordancia: valamely szöveg összes szóelőfordulásának és a szóelőfordulások jelentésének betűrendes listája

⁵ genetikus: eredeztető, származtató

József Attila költői életművének metrikai adatbázisa lesz. Ez az alapvető filológiai adatokon felül tartalmazza az egyes versek versrendszerét (időmértékes, ütemhangsúlyos stb.), strófaszerkezetét, metrikai leírását, rímképletét stb.

A szótár gerincét persze a szócikkek alkotják.

Ezek – a megszokott módon – három részből állnak. A szócikkfej élén a címszó áll, majd az előfordulási gyakoriság. Itt találjuk többek között a címszóra vonatkozó gyakorisági, nyelvtani és a szó használatára vonatkozó adatokat. Ezt összetett statisztika követi az egyes szabályszerű alakoknak és az alakváltozatoknak a keletkezési idő és a fő műfajok szerinti gyakoriságából. Az így előálló ötdimenziós statisztika megjelenítésére az elektronikus szótár újszerű lehetőségeket ad, a papírváltozatban csupán a magyar írói szótárakban eddig is megszokott rövidített, egyszerűsített változat közölhető. A szócikk további adatokat is tartalmaz: a címszó első előfordulásának évét József Attila életművében, első ismert előfordulását a magyar nyelvben, illetve rövid etimológiai összefoglalót. Arra is itt utalunk, hogy az adott fogalmi jelentéssel rendelkező nyelvi elem (lexéma) mennyire „József Attila-i”:

1. József Attila saját alkotása (tehát korábbról ismeretlen);
2. egyáltalán nem ismeretes, hogy más (akár későbbi) szerző használta volna;
3. az adott szó hapax legomenon⁶, tehát egyetlen, József Attila-i előfordulásán kívül semmilyen magyar szövegben sem lelhető fel (nem idézetszerű) előfordulása a címszónak.

Még egy érdekes mutató található a szócikkben: ez azt jelzi, hogy az adott fogalmi jelentésű nyelvi elem gyakorisága statisztikailag bizonyítható módon magasabb József Attila életművében, mint a *Nyugat* folyóirat teljes szövegében, amely az összehasonlításhoz vizsgálendő kontroll nyelvi anyag (korpusz) lesz.

A szócikk további tartalma a történeti-értelmező szótárak megszokott rendjét követi (részletes jelentésszerkezet szókincsbeli-stilisztikai minősítésekkel, szövegelemzésen alapuló értelmezésekkel, idézetekkel). A munka e szakaszában hasznosíthatók a József Attila szókészletére és szóhasználatára irányuló korábbi nyelvészeti kutatások, valamint – a kiterjedt és erősen összefüggő motívum- és szimbólumrendszer okán – a József Attila költői életművének motívumrendszerére vonatkozó kutatások.

A szócikkek végül belső és külső utalásokat is közölnek. A külső utalók megmutatják a címszó helyét a magyar szókészlet egészében, mind történeti, mind leíró szempontból. Arról tájékoztatnak tehát, hogy az adott szó előfordul-e más, a téma szempontjából fontos, mérvadó szótárakban.

Szöveggözlés: Mártonfi Attila: *A József Attila szótár terve*. <http://anyanyelvapolo.hu/edes-anyanyelvunk-pdf/ea-2012-XXXIV-3.pdf>. A feladathoz igazított szöveg.

1. Miben különbözik Wacha Imre és Mártonfi Attila szótárterve? A szempontok alapján töltsé ki az alábbi táblázatot!

	A feldolgozás módja, technikája	A feldolgozandó szövegegyüttes
Wacha Imre	cédulaalapú / papíralapú / kézírással, írógéppel feljegyzett	a költői életmű / csak J. A. költészete
Mártonfi Attila	számítógépes / digitális / elektronikus	a teljes életmű / a költő saját szövegeinek teljessége / minden saját szöveg és fordítás

Adható: 4, 3, 2, 1, 0 pont.

Minden helyes részmegoldás 1 pont.

⁶ hapax legomenon: csak egy helyen előforduló adat, vagy valamely nyelv irodalmában egyetlen létező példa

2. Az új szótár tulajdonneveket is fog tartalmazni. Adja meg teljes névvel, kik a megszólítottjai az alábbi, József Attila költeményeiből származó részleteknek!

a)

Bátyám, ki bortól mámoros éneket
Zengsz húrodon, Te, nézd a magyar hazát,
Csitítsd el Anna-kérő szíved
S öntsd erőd a reménytelenbe.

A megszólított teljes neve: **Juhász Gyula** (*Juhász Gyulához*)

b)

Magad emésztő szikár alak!
Én megbántottalak.

Botot faragtál, ábrákkal tele,
beszélt a nyele,
aztán meguntad. Így volt?

A megszólított teljes neve: **Babits Mihály** (*Magad emésztő...*)

c)

Te jól tudod, a költő sose lódit:
az igazat mondd, ne csak a valódit,
a fényt, amelytől világlik agyunk,
hisz egymás nélkül sötétben vagyunk.

A megszólított teljes neve: **Thomas Mann** (*Thomas Mann üdvözlése*)

d)

És égni fog, mert nagy hitem ójja meg:
Világszabadság! – így köszönök, Vezér,
S örömtelen tizennyolc évem
Szent lobogója elődbe hajlik.

A megszólított teljes neve: **Petőfi Sándor** (*Petőfi tüze*)

Adható 4, 3, 2, 1, 0 pont.

Minden helyes, a teljes nevet hibátlanul közlő megoldás 1 pont.

3. A készülő szótár metrikai megállapításokat is tartalmaz. A feladatok a fenti versrészletekre (lásd 2. feladat) vonatkoznak.

a) Állapítsa meg a 2. d) idézet verselését!

Verselési rendszer: **időmértékes / klasszikus időmértékes / antik időmértékes**

Strófa: **alkaioszi**

Adható 2, 1, 0 pont. Mindkét helyesen leírt megoldás 1-1 pont.

b) Válaszoljon a 2. c) versrészlet rímeire vonatkozó feladatokra!

A rímképlet: / a a b b / párrím / páros rím

A rímek minősége (tisztá rím / asszonánc): tiszta rím

Adható 2, 1, 0 pont. Egy helyes megoldás 1 pont.

4. A készülő mű egyik újdonsága a költői alkotások műfaji meghatározása. Milyen nehézségekkel kell szembenézni a József Attila-életmű, tágabb értelemben a 20. századi költészet kapcsán a műfajok megnevezésekor? Összefüggő válasza 3 érdemi megállapítást tartalmazzon!

Lehetséges válaszlemek:

- a különféle lírai műfajok közti határokat már a romantikus költészet is fel/oldotta, jellemző a műfajkeveredés; a töredék

- az avantgárd már tudatosan törekedett a műfaji szabályok / kötöttségek / normák fellazítására / érvénytelenítésére (József Attilát is megérintették a különböző izmusok)

- a hagyományos műfaji kategóriákkal a költemények jelentős része már nem írható le

- gyakori a költemények különböző szempontú csoportosítása a műfaji meghatározás helyett, pl.

- o tematikus (pl. szerelmi, gondolati költemény/költészet, tájvers)
- o vagy a retorikai szerkezet alapján történő megnevezése (pl. önmegszólító, időszembesítő, értékszembesítő, létösszegző verstípus)

- a klasszicizáló törekvés, az újklasszicizmus, az újnépesség, ezzel együtt a tiszta műfajiságra való törekvés is jelen van József Attila lírájában (lásd pl. a dal, a verscímként is megnevezett óda, elégia műfaját)

- József Attila „klasszikus modernsége” magában foglalja a századelő, az avantgárd és az újklasszicizmus, újnépesség sajátosságait is, megnehezítve a hagyományos műfaji kategóriák használatát

Adható 5, 4, 3, 2, 1, 0 pont.

A tartalmi elemekért adható 3, 2, 1, 0 pont.

A nyelvi megformálás minőségéért adható 2, 1, 0 pont.

A nyelvi megformálás minőségének szempontjai:

- a feladat témájára fókuszáló összefüggő kifejtés felépítése, gondolatmenete, logikája (pl. a gondolati műveletre utaló kötőszavak), a szöveg koherenciája
- kifejező, a témának megfelelő szókincs, szabatos szóhasználat

5. Adja meg az alábbi József Attila-költemények műfaját vagy verstípusát!

A költemény címe	Műfaj vagy verstípus
<i>A Dunánál</i>	óda (elfogadható még: gondolati költemény, alkalmi költemény, programvers)
<i>Tudod, hogy nincs bocsánat</i>	önmegszólító / idő- és értékszembesítő / létösszegző
<i>Ringató</i>	dal
<i>Külvárosi éj</i>	elégia (elfogadható még: gondolati költemény, tájvers)

Adható 4, 3, 2, 1, 0 pont. Egy helytállóan kitöltött sor 1 pont.

A feladatmegoldásban soronként mindig az első megadott válasz értékelendő (több beírt válasz esetén).

6. A szöveg szerint a költői életművet erős motívum- és szimbólumháló jellemzi, melybe beletartozik az intertextualitás, az átvétel, áthallás is. Tekinthető-e tudatos átvételnek az alább kiemelt költői kép? Fogalmazza meg véleményét a költői kép értelmezésével, és álláspontját támassza alá legalább 3 érdemi megállapítással!

Csokonai Vitéz Mihály: <i>Dr. Földről egy töredék</i> (részlet) ⁷	József Attila: <i>Reménytelenül / Lassan, tűnődve</i> (részlet)
Látod-e, mely kicsiny itt a föld, félrésze vizekkel Béfooglalva setét zöldes, félrésze világos, S mint félérésű citrom hintálva tulajdon Terhe nyomásától, lóg a nagy semminek ágán.	A semmi ágán ül szívem, kis teste hangtalan vacog, köréje gyűlnek szeliden s nézik, nézik a csillagok.

Lehetséges válaszelemek:

- Csokonai szövege / töredéke

- o szinte egy űrbéli vízió, a kozmoszból (Newton szavaival: az abszolút térből) láttatja a Földet (*kicsiny, félrésze vizekkel /Béfooglalva*);
- o a Földet a színei alapján (*setét zöldes, félrésze világos*) félérésű citromhoz hasonlító kép a bolygó 'űrbe vetettségét' érzékelteti (*hintálva tulajdon /Terhe nyomásától*)
- o a töredék utalhat a fizika egyik alaptörvényére, a gravitációra, ami a pályájukon tartja az égitesteket, így a Föld bolygót is, amely viszont az emberi szemléletben, az emberi léptékek szerint mintha a *semmi ágán* lógna
- o a Csokonai töredékben a „*semmi ágán*” metaforában az űr és a földi természet, a földi lét kapcsolódik össze, a fa képzetéhez/toposzához tartozó *ág* viszont ez utóbbi törekénységét, világba vetettségét idézi meg

- József Attila szövegrészlete (ahogy a cím jelzi: *Lassan, tűnődve*)

- o egy meditatív állapotot idéz meg, a *szív* metonímiájával az emberi létre összpontosít, a kép az ember semmibe vetettségét az űr hidegével (*kis teste hangtalan vacog*) jeleníti meg
- o a *semmi ágán* ülő szív képét ellensúlyozzák az üres és hideg *semmi* vízióját emberi léptékűvé tevő (antropomorfizáló) megszemélyesítések (*köréje gyűlnek szeliden, / s nézik, nézik a csillagok*)
- o a „*semmi ágán*” kép csak egyszer fordul elő az életműben, ám az asszociációs mezőbe tartozó motívumok (pl. űr, csillagok, égbolt) gyakoriak a költeményekben

- a véletlenszerű átvétel elképzelhető / nem képzelhető el – bármely álláspont indoklással fogadható el

- a szókép nyelvi azonossága eltérő módon értelmezendő, de a két költeményben a kifejezés köré szerveződő motívumok hasonlósága a tudatos átvétel lehetőségét erősíti – ugyanakkor a 'semmi' űrképzete és az 'ág' mint a fa-motívum/toposz szimbolikájához tartozó kép összekapcsolása egy metaforában lehet mind a két költő egyedi nyelvi invenciója is

- egyetlen irodalmi alkotás sem önmagában, elszigetelve jön létre

- az alkotói horizontba beletartozik az adott életmű, a kortárs közeg, a magyar és a világlíra története is

- József Attila kivételes, a kortársakat is lenyűgöző módon, többségében memoriterként ismerte a magyar költészetet

⁷ Dr. Földi János (1755-1801) orvos, felvilágosult szellemű, sokoldalú természettudós, nyelvész, költő, Csokonai és Fazekas Mihály kortársa, barátja.

Adható **5, 4, 3, 2, 1, 0** pont.

A véleményben kifejtett tartalmi elemekért adható **3, 2, 1, 0** pont.

A válasz minőségének értékelése független attól, hogy a vizsgázó tudatos átvételnek tekinti-e a költői képet vagy nem, vagy egy köztes álláspont mellett érvel (pl. feltehetően..., további kutatásokat igényelne...)

A nyelvi megformálás minőségéért adható **2, 1, 0** pont.

A nyelvi megformálás minőségének szempontjai:

- a feladat témájára fókuszáló kifejtés felépítése, gondolatmenete, logikája (pl. a gondolati műveletre utaló kötőszavak), a szöveg koherenciája
- kifejező, a témának megfelelő szókincs, szabatos szóhasználat

7. Nevezze meg, hogy a 6. feladat két versrészletéből vett példák milyen szóképek, alakzatok!

Példa	Szókép / alakzat megnevezése
„a föld... mint félérésű citrom”	hasonlat
„nézik, nézik”	ismétlés / kettőzés
„szívem”	metonímia / szinekdoché
„tulajdon / Terhe nyomásától”	áthajlás / enjambement / sorátlépés / alliteráció
„nézik a csillagok”	megszemélyesítés / igei metafora
„semmi ágán”	metafora

Adható **6, 5, 4, 3, 2, 1, 0** pont.

Minden helytálló válasz 1 pont.

8. A szótárban „Az első függelék az esetek és jelek-ragok statisztikai feldolgozását adja majd”. Vizsgálja meg alaktani szempontból az alábbi szavakat! Használja a következő jelöléseket: szótó = 1, képző = 2, jel = 3, rag = 4! (pl. félérésű = 1+1+2+2)

hangtalan = 1 + 2

nyomásától = 1 + 2 + 3 + 4

vizekkel = 1 + 3 + 4

ágán = 1 + 3 + 4

Adható **4, 3, 2, 1, 0** pont.

Részfeladatonként (szavanként) adható 1, 0 pont.

Csak a szavankénti teljes, hibátlan válasz fogadható el.

9. „József Attila alkotói módszerének jellemző vonása a szövegváltozatok nagy száma.”
E kijelentés indoklásaként hasonlítsa össze az *Eszmélet* című költemény egyik szakaszának előzményét és végső változatát! Legalább 3 megállapítást tartalmazó válaszában a beszédmód eltéréseire, a stilisztikai és gondolati különbségekre egyaránt hivatkozhat!

Hisz itt a szenvedés belül, – de ott kívül a magyarázat. S hogy' olvasod le emberül, hogya tagjaid citeráznak? Ez a fegyenc-kor leigázhat, de szabad leszel, ha belül nem raksz magadnak olyan házat, melybe háziúr települ. [Az „Eszmélet” előzményei, 1933.]	Im itt a szenvedés belül, ám ott kívül a magyarázat. Sebed a világ – ég, hevül s te lelkedet érzed, a lázat. Rab vagy, amíg szíved lázad – úgy szabadulsz, ha kényedül nem raksz magadnak olyan házat, melybe háziúr települ. (Eszmélet 6, 1934.)
--	---

Lehetséges válaszlelemek:

- a két változat az első két, illetve az utolsó két sorban szinte megegyezik
- a tényleges gondolati különbség az eltérő szöveg- és képi világban van
- a beszédmód előzménybeli zaklatottságát a végső változat meditatív jellege váltja, ezt jelzi a modalitás egyöntetűsége, a kérdés mellőzése
- az előzmény *de* kötőszóval nyomatékosított ellentétes mellérendeléseit a megengedő és kapcsolatos viszony váltja
- az elhallgatást a végső változat ugyan kétszer is használja, de nem mindjárt a felütésben, azaz hangsúlyos helyen
- a végső változat kikerüli a *belül* kétszeri rímhasználatát
- az előzmény expresszív metonimikus képével (*Ez a fegyenc-kor leigázhat*) a jelenidejűséget hangsúlyozza
- a végső változat – a meditatív jellegnek megfelelően – általános emberi szintre emeli a kiszolgáltatottság megfogalmazását

Adható 4, 3, 2, 1, 0 pont a válasz nyelvi minősége, a három érdemi érv megléte és kifejtettsége szerint.

A válasz nyelvi minősége 1, 0 pont.

Az érvek kifejtettsége és minősége 3, 2, 1, 0 pont.

A SZÖVEGALKOTÁSI FELADATOK ÉRTÉKELÉSÉNEK ÁLTALÁNOS ELVEI

1. A javítási-értékelési útmutató tartalmi elemeitől eltérő minden jó választ el kell fogadni!
2. A vizsgázó teljesítményének értékelését nem befolyásolhatja sem az, ha az értékelő személyes értékítélete eltér a feladatban tárgyalt probléma, kérdés, jelenség általánosnak tekinthető megítélésétől, sem az, ha a vizsgázó véleménye eltér az általánosnak tekinthető megközelítéstől.
3. A szövegalkotási feladatok értékelése a teljesítménytartományokban közölt kritériumok, valamint az adott feladathoz tartozó lehetséges tartalmi elemek figyelembevételével történik. A lehetséges tartalmi elemekben megfogalmazott fogalmi kifejtettség nem kritériuma a maximális pontszámnak.
4. A lehetséges tartalmi elemek felsorolása nem jelenti azt, hogy a helyes feladatmegoldásban valamennyi elemnek szerepelnie kell. A lehetséges tartalmi elemekben adott választól eltérő minden jó megoldás értékelendő.
5. A javítási-értékelési útmutató közli a műértelmező szövegalkotás, valamint a reflektáló szövegalkotás feladatokra adható pontok teljesítménytartományait.
4. Az értékelő az adott feladatmegoldást az egyes értékelési szempontokon belül abba a teljesítménytartományba sorolja be, amely kritériumainak az a leginkább megfelel. A teljesítménytartományokon belül – a megfelelés mértékének, arányának megfelelően – az értékelő dönt az elért pontszámról. Az elvárt terjedelemtől való eltérés pontvesztéssel jár, ide értve az alacsonyabb vagy a jelentősen magasabb szószámú kidolgozást.
6. Az értékelő tanár a dolgozatban jelöli a tartalmi, a szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibákat, valamint a feladatkiírás szempontjából releváns helyes válaszelemeket. A jelöléshez, valamint a helyesírási hibák pontozásához a mellékletben közöltek az irányadók.
7. Ha a vizsgázó nem a feladatban kitűzött témát dolgozza ki, vagy egyáltalán nem oldotta meg a szövegalkotási feladatot, a szövegalkotási feladatra adható pontszáma minden értékelési szempont esetében 0 pont.

MŰÉRTÉLMÉZŐ SZÖVEG ALKOTÁSA Tartalom – adható összesen 15 pont. A bázisszöveg és feladat értése; tudáskeretének ismerete (vonatkozó tárgyi tudás, általános tájékozottság); a válaszelemek a feladat szempontjainak, szövegbázisának való megfelelése (problémaérzékenység, lényeglátás, tématarítás, gondolatgazdagság, releváns példák, véleménynyilvánítás) szerint.	
Pont	A teljesítménytartomány jellemzői
15-12 pont	a feladatban kijelölt valamennyi értelmezési szempontra utal, kitér, válaszol; kifejtett, indokolt, tárgyszerű állítások, következtetések; ítélőképesség, releváns értékítélet; az értelmezési szempontoknak megfelelő tárgyi-fogalmi tudás meggyőző alkalmazása; indokolt példák, hivatkozások
11-6 pont	részleges megfelelés a feladat szempontjainak; helyenként kifejtetlen állítások, következtetések; a tárgyi-fogalmi tudás részben elfogadható alkalmazása, esetleges tárgyi tévedések; több elemében helytálló kifejtés, releváns vélemény
5-0 pont	alig vagy nem reflektál a feladatban adott szempontokra; többségükben felületes, tartalmatlan közlések, megalapozatlan állítások; hiányos, téves tárgyi-fogalmi tudás, esetenként alapvető félreértések
Szövegszerkezet – adható összesen 5 pont. A felépítés (gondolati íve, logikája, a műfajnak való megfelelés); a szerkezet (koherencia, arányosság, tagolás, terjedelem: 400-800 szó) szerint.	
5-4 pont	tudatosan felépített gondolatmenet; arányos tagolású szerkezet: bekezdések, felvezetés, kifejtés, lezárás; elvárt terjedelem
3-2 pont	részben rendezett gondolatmenet; aránytalan, erőltetett és/vagy hiányzó szerkezeti egységek (bekezdések, felvezetés, kifejtés, lezárás); elvárt terjedelem
1-0 pont	bizonytalan, azonosíthatatlan gondolatmenet; kirívó szövegtagolási hibák, hiányok; elvárt alatti terjedelem (400 szó alatt) elvárt feletti terjedelem (900 szónál több)
Nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség) – adható összesen 10 pont. A nyelvi regiszter, a stílus, a szókincs, a köznyelvi normának való megfelelés szerint.	
10-8 pont	megfelelő nyelvi regiszter; választékos, világos megfogalmazás és mondszerkesztés; pontosan alkalmazott, az értelmezési szempontokhoz illő gazdag szókincs; kifejező, árnyalt, következetes előadásmód; esetleg néhány kisebb nyelvi bizonytalanság
7-6 pont	gördülékeny megfogalmazás, átlátható mondszerkesztés; az értelmezési szempontoknak megfelelő szókincs; többnyire szabatos előadásmód; esetleg néhány, az értelmezést nem befolyásoló nyelvi, nyelvhelyességi hiba
5-3 pont	jellemzően töredékes vagy dagályos előadásmód, értelemzavaró mondszerkesztési, szókincsbeli pontatlanságok, nyelvhelyességi hibák; bizonytalanság a nyelvi regiszterben
2-0 pont	a szövegre nagyrészt jellemző igénytelen, pongyola nyelvhasználat; a megértést alapvetően gátló stilisztikai, nyelvhelyességi hibák, szegényes, széteső mondszerkesztés; sivár szókincs, értelemzavaró szóhasználat

MŰÉRTELMEZŐ SZÖVEG ALKOTÁSA

Tandori Dezső *A Semmi Kéz* című költeménye a konkrét vershelyzetet meditatív reflexióval kapcsolja össze. Értelmezésében mutassa be a szöveg e két szintjének belső összefüggéseit! Kifejtésében térjen ki a 'Semmi Kéz' szókapcsolat lehetséges értelmezéseire is!

Megoldása 400-800 szó terjedelmű legyen!

Tandori Dezső: *A Semmi Kéz*

Egy vak madár azt hiszi, álmodott,
pedig csak megsímogattam a hátát,
mit ő engedni nem szokott,
s kezünket is ez az egy pár madárláb
nem érinti önszántából soha,
de majd annak is lesz sora,
mikor néhány lelkünkkel tovatúnten,
egy-test, ott fog feküdni tenyerünkben;
miféle előleg ez a halálra,
hogyan megsímogatható volt a háta?

Szárnyra ki volt dobva a szürke toll,
ahogy álldogált a teljes sötétben,
tudtam, ott vagyunk valahol:
nem is padlón, nem is csonk deszkalécen,
melyen parányi hó a talpnyoma,
s még annyi se az örök éjszaka,
melyről tudnom kell, hogy két elürült szem
közvetíti bár tudatunkba, szűrten,
előleg ez a tiszta nemtudásra,
mit magunk is elérünk valahára.

Csak annyi voltam, mint a Semmi Kéz,
mely nem mutat se innenre, se túlra,
nem kerül, el se vész,
mintha az idő ide-oda múlna;
ujjam alatt a hát mintázata
nyugodt volt; mintha nem is látszana,
a csőr lassan kinyílt, nem lihegősen,
inkább csak mártózni valami húsban,
mert a forróság a nem várt hatásra
a harminc grammnyi testet be- s bejárta.

És hangom szólt hozzá, az ismerős,
az örökké megválaszolhatatlan,
három-verébnyi-ős
helyett ő állt világtalan-alakban,
mint kérdeztlenségünk válasza,
melynek elég, hogy önmaga;
kezem távolodott kalitka-úrban,
nem érzett hullámlásába vegyülten,
s a másfél perc még-sosem-volt csodája
jó ok lett neki egy tollászkodásra.

Forrás: Petőfi Irodalmi Múzeum. Digitális Irodalmi Akadémia. Pimmédia. <https://pim.hu/hu/media/semmi-kez>
Kötetben: *A Semmi Kéz*. Magvető Kiadó, Budapest. 1996.

Jegyzet:

Tandori Dezső (1938-2019) költő, író, a kortárs magyar irodalom egyik legeredetibb és legnagyobb hatású képviselője.

Lehetséges tartalmi elemek (címszavakban), a feladat kiírásának szempontjai szerint

A Tartalom szempont szerint akkor helyezhető a dolgozat a legmagasabb kategóriába, ha a vizsgázó a feladatban foglalt szempontokat releváns, értékelhető közlésben meggyőzően kifejti:

- a konkrét vershelyzetet összekapcsolja a meditatív reflexióval, azaz bemutatja a szöveg e két szintjének lehetséges összefüggéseit,
- továbbá értelmezi a 'Semmi Kéz' szókapcsolatot.

Elvárt tartalmi elemek

A vershelyzet alapelemei

- A vers első három sora vázolja fel a vershelyzet alapelemeit: a szöveg azt a jelenetet rajzolja meg, amikor a beszélő megsimogatja egy vak veréb hátát.
- A szituáció bemutatása ugyanakkor ezzel nem ér véget, leírásához a későbbi versszakok is hozzájárulnak néhány mozzanattal:
2. vsz. helyszín: lakás;
3. vsz. az érintés és hatása, a csőr mozdulata;
4. vsz. a madár megszólítása; az érintést követő tollázkodás).

A vershelyzet és a meditatív reflexió kapcsolata

- A vershelyzet bemutatása és a meditatív reflexió nem különül el egymástól, nem egymás után következnek, eltérően a leíráshoz elmélkedést fűző hagyományosabb versmodelltől.
- Ugyanakkor a konkrétat és az elvonatkoztatottat vegyítő versbeszédet a felütés és a záró sor absztrakció nélküli konkrétsága fogja közre.
- A szöveg egyik meghatározó vonása, hogy a látszólag jelentéktelen esemény (egy vak veréb hátának megérintése) a hozzá fűzött reflexiók révén egzisztenciális jelentőségre tesz szert: a lét tartalmára és a halál mibenlétére kérdez rá a vers lírai énje.
- A veréb megjelenítése azonban nem csupán alkalom az ember önértelmezésére, a madár nem válik pusztán allegóriává.
- A lírai én figyelme nem önmagára irányul a madár szemlélésének ürügyén, hanem létük (és nem-létük) olyan közös vonatkozásira, melyek eltérő voltak ellenére is összekötik őket.
- A vers a simogatás mozdulatát az intimitás jeleként fogja fel. A szövegnek tulajdonítható egyik kérdés ezért arra vonatkozik, mikor valósulhat meg az intim közvetlenség két élőlény között.
- Az elbeszélt jelenet és a hozzá kapcsolt értelmező elmélkedés arra enged következtetni, hogy a vers nézőpontjából tekintve ez a közvetlenség soha nem valósulhat meg a maga teljességében.
- A vers a simogatást a halál előlegének nevezi, ami a konkrét jelenet szintjén egyszerűen azt jelenti, hogy a lírai én a verebet a kezében tartani csak akkor tudja majd, ha az

elpusztult, mert a madár addig az érintést is alig tűri. Erre a konkrét vonatkozásra rétegződik rá az intimitás lehetőségére vonatkozó általánosító, elvonatkoztatott jelentésszint.

- A második versszak a simogatás és a halál összekapcsolását egy újabb mozzanat kidolgozásával mélyíti el. A veréb első versszakban még éppen csak említett vaksága kerül középpontba („*álldogált a teljes sötétben*”; „*az örök éjszaka*”), amely egyszerre hordozza a magányba zárt létezés és a halál ismeretlenségének jelentését („*előleg ez a tiszta nemtudásra*”).
- Ebben a szakaszban különösen jól érződik a másik felé forduló figyelem, a madárra koncentráló érdeklődés, mivel a lírai én többes szám első személyű igealakokat használ („*ott vagyunk valahol*”; „*két ürült szem közvetíti tudatunkba*”).
- A szövegben kibontakozó tértapasztalat tulajdonképpen a madár érzékeléséhez tapad, mintegy azzal azonosul.

A '*Semmi Kéz*' szókapcsolat lehetséges értelmezései

- A vers címében szereplő szokatlan szókapcsolat értelmezéséhez a 3. versszak adja a legközvetlenebb támpontot. A madár által érzékelt *Semmi Kéz*hez nem kapcsolódik látvány, pusztán egy érintés. A konkrét szinten a vizuális érzékelés hiánya magyarázza a '*semmi*' jelzőben kifejeződő pszeudo-létet.
- Az absztrakció szintjén a '*semmi*' úgy értelmezhető, hogy ez a kéz nem mutat irányt, nem hív fel semmire. Sem az „*itt*”-et sem a „*túl*”-t nem állítja előtérbe, sem az életet, sem a halált nem emeli ki, teszi elsődlegessé. Ez a tökéletes határhelyzet az, amelyet a vers a haláltapasztalat előlegének tekint.
- Az utolsó versszak az érintés csodája közben is láthatóvá teszi az intimitást korlátozó áthidalhatatlan távolságot azzal, hogy a kommunikáció korlátozott voltára, a válasz örök lehetetlenségére irányítja a figyelmet.
- A madár és az ember beszélgetésének lehetetlen voltát az ember megszólíthatatlanságával állítja párhuzamba a szöveg. A versnek ezen a pontján merül fel leginkább annak a lehetősége, hogy a *Semmi Kéz* szókapcsolat halványan egy ismeretlen, megnevezetlen, az emberrel nem kommunikáló isteni lény képzetét is felidézi.
- A vers a létre vonatkozó kérdést természetes, hétköznapi megnyilvánulásnak tekinti. Távol áll tőle az értekező bölcselkedés komolykodó póza. Ez a pozíció nyilatkozik meg a verszárlat humorában.

Lehetséges tartalmi elemek továbbá például:

- motivikus, tematikus kapcsolatok a világirodalom és a magyar irodalom alkotásaiból

REFLEKTÁLÓ SZÖVEG ALKOTÁSA 20 pont	
Tárgyi tudás, általános tájékozottság; problémaérzékenység, gondolatgazdagság; gondolatmenet, szövegfelepítés; nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség) szerint.	
Tartalom	
5-4 pont	releváns, tárgyyszerű választ ad a feladat valamennyi szempontjára, bizonyítja tájékozottságát, kritikai gondolkodását, alkalmazza tárgyi tudását
3-2 pont	a feladatmegoldásban részleges válaszok; hiányos tájékozottság, esetleges tárgyi tévedés/ek
1-0 pont	erősen hiányos megoldás, kitér az adott szempontok elől; tájékozatlanság, félreértések
Problémaérzékenység	
5-4 pont	problémamegoldó gondolkodás, meggyőző, kifejtett állítások, következtetések; gondolati érettség, nyitottság, gondolatgazdagság, ítélőképesség érvényesülése
3-2 pont	helyenként kifejtetlen, megalapozatlan állítások; kevésbé releváns, közhelyes gondolatok
1-0 pont	érzéketlenség a problémára; irreleváns megállapítások, félreértések, felületos megközelítés
Gondolatmenet	
5-4 pont	relevánsan felépített gondolatmenet; arányos tagolású szerkezet: bekezdések, felvezetés, kifejtés, lezárás; elvárt terjedelem: 150-450 szó
3-2 pont	meggyőző gondolatmenetre törekvés; aránytalan, erőltetett és/vagy hiányzó szerkezeti egységek (bekezdések, felvezetés, kifejtés, lezárás); elvárt terjedelem (150-450 szó)
1-0 pont	bizonytalan, azonosíthatatlan gondolatmenet; kirívó szövegtagolási hibák, hiányok; elvárt alatti terjedelem (150 szó alatt) elvárt feletti terjedelem (550 szó fölött)
Nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség)	
5-4 pont	megfelelő nyelvi regiszter; választékos, gördülékeny megfogalmazás, kifejező mondszerkesztés; gazdag, pontosan alkalmazott, az értelmezési szempontoknak megfelelő szókincs; kiváló nyelvhelyesség
3-2 pont	választékosságra törekvés; néhol töredékes előadásmód, mondszerkesztési, szókincsbeli pontatlanságok, bizonytalanság a nyelvi regiszterben; néhány nyelvhelyességi hiba
1-0 pont	igénytelen, dagályos nyelvhasználat; stilisztikai hibák, szegényes, pongyola mondszerkesztés, szókincs; értelemzavaró megfogalmazások (nyelvhelyességi hibák)

REFLEKTÁLÓ SZÖVEG ALKOTÁSA

2016-ban az irodalmi Nobel-díjat Bob Dylan* amerikai énekes, dalszerző kapta. A nyertes személye, illetve életművének a legrangosabb irodalmi díjjal történt elismerése megszította a világ közvéleményét.

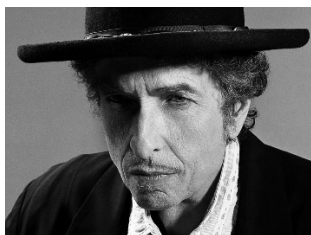
Fejtse ki véleményét erről a tényről, foglaljon állást! Reflektáló szövegében bizonyítsa problémaérzékenységét és tárgyi tudását, tájékozottságát is, hivatkozzon például saját irodalom-, illetve költészet-felfogására, a dalszöveg státuszára, zene és szöveg viszonyára! Utalhat korábbi díjazottakra is.

Megoldása 150-450 szó terjedelmű legyen!

* Bob Dylan (er.: Robert Allen Zimmerman; 1941. május 24.) Oscar-díjas, Golden Globe-díjas, sokszoros Grammy-díjas amerikai zenész, dalszerző; a popzene meghatározó képviselője. Legismertebb dalai az 1960-as években születtek; néhány közülük polgárjogi mozgalmak „himnusza” lett (pl.: *Blowin' in the Wind*; *The Times They Are A-Changin'*).

2012-ben kitüntette az amerikai elnök, 2013-ban megkapta a francia becsületrendet.

Dylan megdöbbenésével és meghatottságával indokolta, hogy majdnem két hétig nem reagált a Nobel-díj elnyerésének hírére és a Svéd Akadémia megkeresésére. 2016 decemberében, más kötelezettségeire való hivatkozással, nem vett részt az átadási ünnepségen Stockholmban. A ceremónián felolvasott köszönőlevelében megállapította: „*Ha valaki valaha azt mondta volna, hogy egy kicsi esélyem van a Nobel-díj megnyerésére, azt gondoltam volna, ez annyira lehetséges, mint hogy a Holdra lépjek.*” 2017 júniusában végül átvette a díjat. Előadói beszédében felidézte, hogy amikor megkapta az irodalmi Nobel-díjat, azon tűnődött, mi is lehet pontosan a kapcsolat dalai és az irodalom között. „Elgondolkodtam rajta, kerestem az összefüggést.” Dylan beszélt irodalmi inspirációról is, példaként említve a *Moby Dicket*, a *Nyugaton a helyzet változatlan* és az *Odüsszeiát*, hozzátéve, hogy ezeknek a könyveknek a témái szándékosan vagy öntudatlanul beépültek a dalaiba.

Bob Dylan, 2014

Bob Dylan: *Mit fúj a szél* (részlet)
(*Blowin' In The Wind*)

Hány utat járjon végig valaki,
Hogy a neve ember legyen?
És hány tenger hosszat szálljon a galamb,
Míg partot ér és megpihen?
És hány bomba kell még, hogy az ágyúszót
Már ne tőrje senki sem?
Ha válasz kell, hallgasd, hogy mit fúj a szél,
Csak hallgasd, hogy mit fúj a szél.

(1. vsz.; Barna Imre ford.)

Tájékoztató: a fent idézett versrészlet teljes eredeti szövege, illetve magyar fordítása

Blowin' In The Wind

How many roads must a man walk down
Before you call him a man?
Yes, 'n' how many seas must a white dove sail
Before she sleeps in the sand?
Yes, 'n' how many times must the cannon balls fly
Before they're forever banned?
The answer my friend is blowin' in the wind
The answer is blowin' in the wind.

Yes, how many years can a mountain exist
Before it's washed to the sea?
Yes, 'n' how many years can some people exist
Before they're allowed to be free?
Yes, 'n' how many times can a man turn his head
Pretending he just doesn't see?
The answer my friend is blowin' in the wind
The answer is blowin' in the wind.

Yes, how many times must a man look up
Before he can really see the sky?
Yes, 'n' how many ears must one man have
Before he can hear people cry?
Yes, 'n' how many deaths will it take till he knows
That too many people have died?
The answer my friend is blowin' in the wind
The answer is blowin' in the wind.

Mit fúj a szél

Hány utat járjon végig valaki,
Hogy a neve ember legyen?
És hány tenger hosszát szálljon a galamb,
Míg partot ér és megpihen?
És hány bomba kell még, hogy az ágyusztót
Már ne tűrje senki sem?
Ha válasz kell, hallgasd, hogy mit fúj a szél,
Csak hallgasd, hogy mit fúj a szél.

Hány év, míg tengerbe porlik a hegy,
Míg kő a kövön nem marad?
Na és hány évig bírják még az emberek,
Hogy szabadnak lenni nem szabad?
Na és hányszor lehet még hogy félrenéz
Az ember s azt színleli: vak?
Ha válasz kell, hallgasd, hogy mit fúj a szél,
Csak hallgasd, hogy mit fúj a szél.

Hányszor kell nézni fölfelé,
Hogy előderengjen az ég?
És meddig füleljen, aki csupa fül,
Hogy meghallja: jajgatnak épp?
És hány újabb hulla döbbsenti rá,
Hogy hullákból most már elég?
Ha válasz kell, hallgasd, hogy mit fúj a szél,
Csak hallgasd, hogy mit fúj a szél.

Barna Imre fordítása

A *Mit fúj a szél* c. szöveg forrása: szöveg forrása: http://www.magyarulbabelben.net/works/en/Dylan,_Bob-1941/Blowin__In_The_Wind/hu/48174-Mit_f%C3%BAj_a_sz%C3%A9l

A kép forrása: <http://www.daysofthecrazy-wild.com/bob-dylan-to-tour-japan-march-2014/>

A tartalom és a problémaérzékenység szempont szerint akkor helyezhető a dolgozat a legmagasabb kategóriába, ha a vizsgázó érdemben kifejti véleményét, továbbá állást foglal

1. a közvéleményt megosztó jelenségről, a 2016-os irodalmi Nobel-díj odaítéléséről,
2. meggyőző tartalmi elemekkel bizonyítja problémaérzékenységét, tájékozottságát,
3. utal a dalszöveg státuszára, zene és szöveg viszonyára.

Lehetséges tartalmi elemek:

Irodalmi, esztétikai vonatkozások például:

- Dylan új költői formákat, kifejezésmódokat alkotott műveiben, tehát a líra megújítója (a bizottság indoklása szerint új költői kifejezésekkel gazdagította az amerikai dalkincset; az akadémiai titkár közlése szerint nagyszerű költő, az angol nyelvű irodalmi hagyomány és a dal tradíciójának megtestesítője, aki folyamatosan újraalkotja önmagát)
- egyes szövegei a világ kultúrájának részét képezik és milliók éneklék ezeket / döntő hatással volt a kultúrára, a közgondolkodásra is /azért emelték ki, mert népszerű
- kérdés, hogy az irodalom-fogalmak megváltoztatásával, tágításával érvényes-e még a poétikai funkció elvárása
- a dalszöveg és a szabadvers kifejezőértéke elvileg teljesen egyenértékű a kánonba sorolt lírai alkotásokéval
- a popkultúra már évtizedek óta része a világirodalomnak, így lehetséges/szükséges a hivatalos elismerése
- a befogadók széles köre számára már régóta ez a költészet, a díj csak legalizálja a valós helyzetet / kötetben publikálják, versként értelmezendők a művek
- a kitágított irodalomfogalomba beleférhet a dalszöveg, de ez a kifejezési forma ténylegesen, a zene nélkül nem éri el a kortárs költészet színvonalát és hatását / nem is kell zene nélkül érvényesülnie, hiszen a zene és az irodalom szorosan összekapcsolódhat (a svéd akadémiai titkár egy kérdésre azt válaszolta: Homérosz és Szapphó „*olyan költeményeket írtak, amelyek elsősorban közönség előtti, szóbeli, gyakran hangszeres kísérettel való előadásmódra születtek. Bob Dylan esetében ugyanez a helyzet*”)
- a költészet és a zene, a vers és a dal kapcsolata gazdagon dokumentált, bizonyított (munkadalok, a mágikus szertartások énekelt-táncolt szöveges előadásai, énekelt versek; Balassi lírai alkotásainak „ad notam” jelzései)
- Európában a XIV. századig a verses szövegek többségét énekelve adták elő, vers és az ének együttélése ezt követően sem szűnt meg, bizonyos formákban (pl. operák, oratóriumok, táncdalok) pedig ma is él
- a zene és az irodalom összefonódása születésüktől fogva vitathatatlan, egymásra gyakorolt hatásuk, befolyásuk, státuszuk azonban folytonosan változó
- az irodalmi ízlésre, az esztétikai szempontokra építő kiválasztás szükségszerűen szubjektív
- maradjon meg díjazottnak az elitkultúra/szépirodalom, nem szükséges a tömegkultúra, populáris kultúra további térnyerése; a rock műfaja a kultúra része / de a Nobel-díj kulturális vagy irodalmi díj

Az irodalmi Nobel-díj odaítélésének vonatkozásai például:

- a bizottságot eddig is gyakran érte kritika a kiválasztott alkotó személye, életműve miatt
- mindenkori bírálatok felvetik, hogy a 20. században élt legjelesebb szerzők közül sokan nem kapták meg ezt az elismerést (pl. Tolsztoj, Rilke, Joyce, V. Woolf, Füst Milán, Illyés Gyula stb.), illetve fordítva: néhányan pedig máig vitatottak
- a kifogásolók egyes díjazottak kiválasztását a művészeti szempontok mellett egyéb, pl. politikai okokkal is indokolják (legutóbb pl. Harold Pinter 2005-ös díjazásakor felvetették, hogy a szavazók méltányolhatták az iraki háború elleni fellépését; de figyelembe vehették Anatole France 1921-es kiválasztásakor kampányát a Dreyfus-ügyben)
- irodalmi Nobel-díjjal jutalmazhatók mindazon alkotások is, melyek „formai és ábrázolási szempontból irodalmi értékkel bírnak” (Churchillt pl. történetiróként, szónokként választották ki, de irodalmi Nobel-díjat kapott Henry Bergson francia filozófus is)
- a díjazottak közé lírikusnak általában nehéz bekerülni (a kiválasztottak nagyobb része epikus, főként regényíró)
- angol nyelvű szerzők nagyobb eséllyel kerülhetnek a nomináltak sorába (l. a 20. századi magyar lírikusok helyzete; irodalmi Nobel-díjban eddig egyedüli magyarként Kertész Imre részesült 2002-ben)
- méltó / méltatlan olyan szerzők sorába illeszteni Bob Dylant, mint Thomas Mann (1929), T. S. Eliot (1948), Hemingway (1954), Camus (1957); Sartre (1964), Beckett (1969), García Márquez (1982), Golding (1983)
- azt, hogy kik az egyes év jelöltjei, mindig csak 50 évvel később hozzák nyilvánosságra, ezért csak 2066-ban tudhatjuk majd meg, kik voltak Dylan „vetélytársai”

(A sajtó bőven publikálta a vitákat; a vizsgázók esetleg konkrét véleményekre is emlékezhetnek a lelkes vagy sokkolt megszólalók nyilatkozataiból.)

Tájékoztatásul:

"Hihetetlen, hogy ez végre megtörtént. Az emberek úgy vélték, hogy őrült vagyok, nem állok be a sorba, amikor azt javaslom, hogy Bob Dylant egy ilyen díjjal kell kitüntetni" (Gordon Ball angol professzor, aki 15 éven keresztül folyamatosan jelölte az amerikai dalszerzőt).

"Orfeuszról Faizig a dalok és a költészet mindig szorosan összekapcsolódtak. Dylan briliáns örököse ennek a bárdi hagyománynak" (Salman Rushdie indiai-brit író, akit már többször jelöltek a díjra; Faiz pakisztáni forradalmár költő volt, négyszeres jelölt).

"Dylan úgy egyesítette a modern amerikai zenei hagyományokat és a magas irodalmi kultúrát egy új művészeti formává, mint senki más: Ovidiust a blueszal, Shakespeare-t a gospellel. Ezért nagy tévedés lenne azt hinnünk, hogy csak a szövegei minőségéért tüntetik ki. A szöveg, a zene és a performansz egységet alkotó hármásáért." (H. Detering, Dylan életrajzírója, göttingeni oktató).

"Ha Bob Dylan irodalmi Nobel-díjat kaphat, akkor Stephen Kinget fel kellene venni a Rock and Roll Dicsőségcsarnokának legendái közé." (Jason Pinter amerikai krimiíró).

„Ha Bob Dylannek odaítélték az irodalmi Nobel-díjat, akkor Murakami Haruki japán író elnyerhetné az Aranylabdát.” (Pierre Michon francia író).

"Szenilis, makogó hippik rosszul fogant nosztalgiaadja." (Irvine Welsh skót regényíró).

Részlet Dylan köszönőleveléből:

Az irodalmi Nobel-díj olyan elismerés, melyet álomban sem gondoltam, hogy megkapok. Fiatalkorom óta figyelem azok munkáját, akik erre a díjra méltóvá váltak: Kipling, Shaw, Thomas Mann, Pearl Buck, Albert Camus, Hemingway. Ők az irodalom olyan képviselői, akiknek műveit iskolákban tanítják, a világ könyvtáraiban olvassák, beszélnek róluk, és amelyek erősen hatottak rám. De most, hogy csatlakoztam ehhez a díszes névsorhoz, nem jutok szóhoz. Nem tudom, hogy ezek a férfiak és nők gondoltak-e a Nobel-díjra, de azt gondolom, bárki, aki könyvet, verset vagy színdarabot ír a nagyvilágon, valahol mélyen álmodik erről. Ez olyannyira rejtett vágy, hogy talán maguk sem tudnak róla.

MELLÉKLET

A szövegalkotási, a nyelvhasználati, nyelvhelyességi hibák jelölése

A szaktanár az előforduló hibákat piros tollal javítja. Ceruzás bejegyzések, jelek a dolgozatokban nem hagyhatók.

- tartalmi hiba: _____
- szerkesztési hiba: - - - - -
- szórend, mondatrend: a helyes sorrendet függőleges vonalakkal és a szavak fölé írt számozással jelöljük. A bekezdések sorrendjét a margón számozással jelöljük.
- logikai hiba, ugrás a tagmondatok, mondatok vagy bekezdések (a szöveg nagyobb egységei) között: →, ←, ↑, ↓
- logikai vagy nyelvi ellentmondás: ↔
- nyelvhasználati, nyelvhelyességi és stílushibák jelölése hullámos vonallal történik:
~~~~~

Az egymást követő mondatokban folyamatosan jelentkező, ismétlődő hibák esetében a hullámos vonalat a margón, függőlegesen kell kitenni.

- hiányzó bekezdés jele: fordított Z betű
- fölösleges bekezdés (álbekezdés) jele: áthúzott fordított Z betű
- szövegbeli hiány jele: √
- a feladatkiírás szempontjából releváns tartalmi elem jelölése: ✓

A helyesírási hibák jelölési formái

- súlyos hiba: 2 vagy 3 vonalas aláhúzás (az aláhúzás fejezze ki a hiba pontértékét)
- enyhe (egyéb) hiba: 1 vonalas aláhúzás
- egybeírás jele: függőleges vonás alul-fölül domború félkörrel: ⊕
- különírás jele: függőleges vonás alul-fölül homorú félkörrel: ⊖
- A helyesírási hibák jelölése tájékoztasson a hibák minősítéséről is. A könnyebb összeszámolás végett a hibapont a hibával egy sorban a margón jelölhető.

A helyesírási hibák értelmezése és minősítése

- A helyesírás értékelése az érettségi írásbeli vizsgán 2017 májusától A magyar helyesírás szabályainak 12. kiadása alapján történik.
- Ismétlődő hibákra csak az első előfordulás alkalmával adható hibapont. Csak az ugyanabban a szóban előforduló megegyező hiba számít ismétlődő hibának. Ugyanazon toldalékok hibás írása különböző szavakban nem ismétlődő hiba. (A központosítási hibák minősítését l. alább.)
- A közkeletű szó fogalma bizonyos fokig környezet- és műveltségfüggő. Megítélésében meghatározóak a középiskolai tanulmányok, ugyanakkor a vizsgatárgy szakszókincse közkeletűnek tekintendő (pl. metafora, motívum, szimbólum, avantgárd, ars poetica).
- A nyelvhelyességi hiba nem helyesírási hiba (pl. *-ban/-ben* és *-ba/-be* határozóragok keverése).
- Az idézetekben elkövetett helyesírási hibákat a javító tanár ugyanúgy súlyos és egyéb hibák közé sorolja, ha a vizsgázónak volt lehetősége az idézet szövegének ellenőrzésére. Ha a vizsgázó emlékezetből idéz, és esetleg téved, hibáit az enyhe hibák közé kell sorolni. A költői-írói helyesírás átvétele a tanuló saját szövegében nem hiba, ha az idézet szó szerinti és idézőjellel jelölt. Amennyiben az idézet jelöletlen és/vagy tartalmi idézet, akkor az előforduló hibákra a hibának megfelelő hibapontszámot kell adni.

- A helyesírási hibákat a szövegértési és nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsorban, valamint a szövegalkotási feladatokban együttesen kell figyelembe venni.
- A vizsgadolgozat a helyesírás és az íráskép szempontjából nem értékelhető, azaz 0 pont, ha:
  - a vizsgázó a műértelmező szövegalkotási feladatot nem oldotta meg, vagy a megoldása terjedelme kevesebb, mint 40 szóÉS
  - a reflektáló szövegalkotási feladatot nem oldotta meg, vagy a megoldása terjedelme kevesebb, mint 15 szóÉS
  - a javító tanár úgy ítéli meg, hogy a szövegértési és nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsorban a vizsgázói megoldások terjedelme összességében nem teszi lehetővé a helyesírás és az íráskép értékelését.
- Ha a vizsgázó a megírt szövegalkotási feladatban a kidolgozási idő alatt javítani akar, akkor a javítás szabályos módja: a dolgozatíró javítani kívánt szót /szavakat egy vonallal áthúzza, a helyesnek vélt szót /szavakat pedig újra leírja.
- Az ékezethasználattal pongyolának minősül, ha az egyezményes ékezetek helyett a vizsgázó egyéni jeleket használ. Az egyéni írássajátosságok nem mentesítik a vizsgázót a hosszú és a rövid magánhangzók megkülönböztetésének kötelezettsége alól.

A helyesírási típushibák pontozása

Megjegyzés: Az alábbiakban a súlyos hibáknak két típusát különböztetjük meg: az egyik 3 hibapontot, a másik 2 hibapontot ér.

Súlyos hiba (3 hibapont)

- mássalhangzók időtartamának hibás jelölése közhasználatú szavakban, (pl. *hallás, kommunikáció, reggel*)
- mássalhangzók kapcsolódásának hibás jelölése (teljes és részleges hasonulás, összeolvadás, rövidülés, nyúlás, kiesés (pl. *Ivett-tel, százszor, színpad, mondja, hallgat, egyes, gondtalan*)
- kis- és nagy kezdőbetű tévesztése közhasználatú tulajdonnevek (pl. *Magyar Tudományos Akadémia, Természet Világa*), melléknevek és egyelemű tulajdonnévből képzett melléknevek (pl. *francia, balatoni, vendéglátóipari, adys*) esetében
- igekötős igék hibás egybe-, illetve különírása (pl. *lemegy, megy le, le fog menni, el tudja fogadni*)
- a *ly – j* tévesztése közhasználatú szavakban és toldalékokban, az *ly – j* hiánya vagy kiejtés szerinti jelölése
- felszólító módú igealakok hibái

Súlyos hiba (2 hibapont)

- tagadószó egybeírása az igével, tagadott szóval, tagadott kifejezéssel
- magánhangzók időtartamának tévesztése közhasználatú szavakban és toldalékokban (pl. *árbóc, búra, metafora, dicsér, kíváncsi, turista*); az *a-á* és *e-é* hangok felcserélése nem időtartamhiba, csak enyhe hiba)
- közhasználatú szavak elválasztása
- mondatkezdő nagybetű tévesztése

Enyhe (egyéb) hiba (1 hibapont)

- közhasználatú szavak/összetett szavak különírása, illetve szókapcsolatok egybeírása (pl. *csoda szép, nagy méretű, véghez visz; nyitvatartás (üzemidő), magyarszakkör, szabadvers, vendéglátóipari*)
- nem közhasználatú szavak súlyos hibái
- köznevek kezdőbetűjének tévesztése (pl. világháború)
- kezdőbetű tévesztése több elemből álló tulajdonnévből képzett melléknév esetében (pl. *New York-i, budapest – bécsi, Csokonai Vitéz Mihály-os*)
- betűtévesztés vagy felcserélés, betűkihagyás, szótagkihagyás
- a központoszási hibák kivételével minden más, a súlyos hibák között nem felsorolt hiba

Központoszási hiba (összesen maximum 4 hibapont)

A központoszási hibák típusai:

- mondatzáró írásjelek
- tagmondatok közötti írásjelek (ide soroljuk a közbeékelés jelölését is)
- mondatrészek közötti írásjelek hiánya vagy téves jelölése
- egyéb írásjelek hiánya vagy téves jelölése (pl. a címek, a megszólítás, az idézés írásjelei, sorszámnevek, dátumok írása, szavak és szórészek közötti írásjelek elmaradása, írásjel indokolatlan átvitele új sorba, valamint minden olyan írásjel-használati hiba, ami az 1-3. típusba nem tartozik)

5, bármely típusú központoszási hiba után 1 helyesírási hibapont jár. Központoszási hibákra 4 hibapontonál több nem adható.

A helyesírási vizsgapont kiszámítása

A helyesírási hibapontok átszámítása vizsgaponttá úgy történik, hogy a javító tanár összegzi a súlyos, az enyhe és a központoszási hibák hibapontjait, majd a következő táblázat szerint átváltja vizsgapontokra:

Hibaponthatár	Vizsgapont
0-2	8
3-4	7
5-6	6
7-8	5
9-10	4
11-12	3
13-14	2
15-16	1
17 –	0

Az íráskép értékelése

Adható összesen 2 pont a rendezettség, az olvashatóság és a kulturált forma (javítások, ékezethasználát kulturáltsága) alapján. A pongyola ékezethasználát hibái (az ékezetek egyéni vagy nehezen azonosítható módon jelölése) és a magánhangzók időtartamhibái nem moshatók egybe.

Teljesítményszintek:

- A dolgozat írásképe **0 pont**, ha az íráskép alig olvasható vagy a terjedelem nagy részében rendezetlen, vagy sok és kulturálatlan javítás van a szövegben, vagy a dolgozatíró az ékezetek szabályos jelölésére nem fordít figyelmet. A felsorolt hibatípusok közül egyetlen hibatípus megléte is 0 pontot eredményez, ha nagyszámú hiba fordul elő.
- **1 pont adható**, ha a dolgozat írásképe alapvetően rendezett, zömében jól olvasható, s a külső forma hibáinak száma (javítások, ékezethasználata rendezettsége) néhány hibánál nem több.
- **2 pont adható**, ha a dolgozat írásképe rendezett, végig jól olvasható, javításai szabályosak, és ékezethasználata követi a szabályos hangjelölést.